

АНОТАЦІЯ

Рудницький І.Л. Особливості виявлення та розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право (галузь знань - 08 Право). – Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2019.

Дисертація присвячена комплексному науковому і прикладному завданню щодо оптимізації діяльності оперативних та слідчих підрозділів Служби безпеки України з виявлення та розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами.

Актуальність наукового дослідження підтверджується тим, що контрабанда наркотичних засобів вчиняється організованими злочинними групами та злочинними організаціями з метою отримання надприбутків. Україна використовується організованими злочинними групами як держава, що забезпечує транзит великих партій важких синтетичних наркотиків, у першу чергу героїну, кокаїну та інших видів, значна частина яких залишається на ринку збуту нашої держави.

Перший розділ «Теоретико-прикладна характеристика контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами» присвячений проблемам розроблення наукової теорії виявлення та розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються ОЗГ, сучасному дослідженню організованого наркобізнесу та наданню криміналістичної характеристики зазначеним злочинам.

Основою дослідження поняття і змісту виявлення та розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами став матеріал, напрацьований вченими радянського періоду, а також сучасними вітчизняними та зарубіжними науковцями.

Доведено, що на сучасному етапі науковці і практики сформували окрему теорію виявлення та розслідування контрабанди наркотичних засобів, що

вчиняються організованими злочинними групами, як системи організаційно-правових і тактичних дій, яка потребує постійного удосконалення на основі сучасного реформування законодавства і правоохоронної системи та соціально-економічного розвитку суспільства.

Підтверджено, що сучасний наркобізнес тісно пов'язаний з діяльністю великої кількості осіб (організованих злочинних груп), що передбачає активну діяльність з наркотичними засобами. Вказана злочинна діяльність представляє собою індустрію, яка створена організованими злочинними групами транснаціонального, етнічного та економічного спрямування, які вчиняють контрабанду наркотичних засобів, що утворює систему для отримання надприбутків.

Розроблено криміналістичну характеристику контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами. Описані на якісно-кількісному рівні відомості про елементи злочину: предмет, об'єкт злочинного посягання, типові й оригінальні способи вчинення та маскування злочинів та сліди вчинення контрабанди наркотичних засобів організованими злочинними групами транснаціонального, етнічного та економічного спрямування. Охарактеризовано основних фігурантів контрабанди наркотичних засобів, до яких відносяться організатори контрабанди наркотичних засобів; перевізники наркотичних засобів (виконавці); особи, що сприяють переміщенню наркотичних засобів при вчиненні контрабанди (пособники); особи, яким адресовані наркотичні засоби.

Зроблено висновок, що в сучасних умовах зазначена злочинна діяльність носить високий латентний характер і її виявлення та розслідування потребує розроблення наукового забезпечення методики діяльності оперативних та слідчих підрозділів.

Другий розділ «Організація виявлення контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами» присвячено створенню наукової теорії діяльності оперативних підрозділів з виявлення зазначених злочинів та організації міжнародної взаємодії.

Доказано, що пошукова діяльність контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами ґрунтується на узагальненому критичному осмисленні сукупного досвіду, виявленні й оперативній перевірці розгалужених транснаціональних, економічних і етнічних злочинних груп на основі знання щодо їх виникнення та функціонування.

Автором визначено та запропоновано напрями удосконалення виявлення контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами, як процес застосування оперативно-розшукових заходів та інших організаційно-технічних засобів із отримання початкової інформації щодо ознак зазначеного злочину (факту вчинення, слідів, предметів, документів, інформації та даних тощо) та її процесуальної оцінки.

З метою удосконалення процесу виявлення транснаціональних, етнічних і економічних організованих злочинних груп, що вчиняють контрабанду наркотичних засобів запропоновано систему спеціальних засобів до яких відносяться: конфіденційне співробітництво; виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації; проведення спеціальних тактичних операцій під назвою «Канал», міжнародна контрольована поставка, а також інформаційні пошукові системи (інформаційний або аналітичний пошук); програмно-технічні засоби пошуку в інформаційних системах (комп'ютерна розвідка або моніторинг мереж) тощо.

У дослідженні доведено, що невід'ємною частиною покращення виявлення транснаціональних, етнічних і економічних організованих злочинних груп, що вчиняють контрабанду наркотичних засобів, являється впровадження нових підходів до вдосконалення взаємодії з міжнародними правоохоронними структурами, як процес невід'ємного інформаційного забезпечення їх діяльності, що суттєво покращує процес виявлення членів організованих злочинних груп та документування діяльності всього ланцюга міжнародного наркобізнесу, і основною формою такої взаємодії являється тактична операція «Міжнародна контрольована поставка».

Визначено, що оперативні підрозділи в процесі взаємодії з правоохоронними структурами іноземних держав (із залученням Інтерполу), отримують оперативно-розшукову та іншу правову інформацію щодо міжнародних злочинних груп; спільно провадять спеціальні операції з перекриття наркотрафіків та заходів з профілактики, виявлення та розслідування вказаних злочинів; виконують доручення з розшуку і затримання членів ОЗГ; здійснюють спільне вивчення причин та інших проблем організованої злочинності, а також обмінюються досвідом роботи поліцейських та інших органів.

Доведено, що напрямом удосконалення форм такої взаємодії являється надання оперативним співробітникам безпосереднього доступу до централізованих банків даних Інтерполу, а також удосконалення шляхом внесення доповнень до міжнародних та національних нормативних актів щодо такої взаємодії.

Третій розділ «Особливості розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами» присвячено окремій методиці розслідування, тактиці проведення окремих слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях стосовно контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами.

Вивчення практичної діяльності та наукових джерел надало можливість визначити методику розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами, яка включає: криміналістичну характеристику злочину; обставини, які підлягають встановленню; систему типових слідчих ситуацій; планування і організацію розслідування; тактику окремих слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій; тактику окремих операцій.

На основі наукових досліджень розроблено та визначено дві групи основних обставин, що підлягають устанавленню при вчиненні контрабанди ОЗГ: обставини, що підлягають з'ясуванню при розслідуванні контрабанди наркотичних засобів (місце і час учинення злочину, спосіб учинення злочину, обставини, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність, обставини, що сприяли вчиненню цього злочину, тощо); обставини, які свідчать про організований характер

вчинення контрабанди наркотичних засобів, вчиненого організованою злочинною групою (склад групи, керівництво групи, розподіл ролей тощо). На основі наукових досліджень розроблено алгоритм дій для ефективного початкового етапу розслідування зазначених злочинів (згідно визначених слідчих ситуацій) та вирішення вказаних завдань, який полягає у проведенні комплексу слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій.

Доведено, що ефективною формою організації розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами є створення двох або трьох слідчо-оперативних груп (бригад), до яких необхідно долучати кваліфікованих спеціалістів (економістів, фінансистів, експертів, у тому числі співробітників з інших правоохоронних структур (митниці, прикордонників та ін.)). Автором визначено необхідність проведення під час розслідування спеціальних тактичних операцій («Розподіл функцій», «Стійкість групи», «Злочинна діяльність групи» та ін.).

Вивчення теорії і практики, а також врахування результатів власних досліджень дали змогу сформулювати тактичні особливості окремих слідчих (розшукових) дій (огляд, обшук, допит, освідування, судова експертиза) з розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами.

Підтверджено, що тактика обшуку проводиться (з одночасним проведенням слідчого огляду) при виявленні і вилученні наркотичних засобів, документів про перетин кордону та перевезення товару, здійсненні міжнародних транспортних перевезень та поштових відправлень тощо.

Визначено основні тактичні прийоми, спрямовані на викриття неправди у показаннях підозрюваного (обвинуваченого), серед яких можна виділити такі: використання раптовості; логічна послідовність пред'явлення доказів за ступенем їх переконливості; допущення легенди тощо.

Доведено, що тактика допиту членів організованих злочинних груп ґрунтується на використанні тактичних прийомів з визначення у ланцюзі обвинувачених (підозрюваних) «слабкої ланки», конфліктної ситуації, складання

угоди про співпрацю. На наше переконання, тактика допиту членів ОЗГ має здійснюватися за певною програмою з визначення ролі кожного.

Автором розроблено тактичні особливості залучення спеціалістів у проведення слідчих (розшукових) дій та судових експертиз (криміналістичних, економічних, хімічних та ін.).

Доведено, що оперативно-розшукове забезпечення припускає співробітниками оперативних підрозділів застосування тактичних прийомів негласних сил і засобів, які використовуються для: а) ослаблення протиборчої сторони шляхом розробки і здійснення оперативних комбінацій з метою спонукання підозрюваного (обвинуваченого) до надання правдивих свідчень, розкриття механізму способів учинення контрабанди наркотиків, встановлення всіх учасників злочинної групи; б) виявлення слабкої ланки в організації протидії з боку членів групи та їх оточення (збір компрометуючих відомостей щодо співучасників злочинної групи), створення конфліктних ситуацій між членами злочинної групи з метою отримання показів.

Враховуючи вищенаведене, у роботі удосконалено положення про основні спеціальні засоби оперативних підрозділів стосовно злочинів з виявлення контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами транснаціонального, етнічного та економічного спрямування, в процесі організації та проведення спеціальних операцій; застосування методів оперативно-розшукової діяльності; використання оперативно-технічних засобів та ін.

Розроблено пропозиції щодо удосконалення методики розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами та особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Удосконалено положення щодо оперативно-розшукового забезпечення розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються транснаціональними, етнічними та економічними організованими злочинними групами, як окрему форму ОРД, яка складається з комплексу оперативно-розшукових, оперативно-технічних та негласних слідчих (розшукових) дій з метою

встановлення всіх учасників групи, виявлення доказів, подолання протидії слідству та організації захисту учасників кримінального провадження.

Ключові слова: організована злочинна група, контрабанда, наркотичні засоби, способи вчинення та приховування, організація виявлення, методика розслідування, слідчі (розшукові) дії, тактичні прийоми, протидія розслідуванню.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, у яких опубліковані основні результати дисертації

1.1. Праці у наукових фахових виданнях:

1. Рудницький І.Л. Особливості оперативно-розшукового забезпечення розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. №1. С.248-251.

2. Рудницький І. Л. Удосконалення правових основ виявлення контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2016. № 850. С. 541–547.

3. Рудницький І. Л. Криміналістична характеристика способів контрабанди наркотичних засобів, що їх вчиняють організовані злочинні групи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2017. № 861. С. 514–521.

4. Rudnytskyi I. Peculiarities of conducting investigation (searching actions) of narcotic drugs smuggling by organized criminal groups. *European Science*. 2019. №1. С.72-78.

2. Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Рудницький І. Л. Характеристика контрабанди наркотичних засобів. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової*

держави. Збірник тез V Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 30 жовтня 2016 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. С.145-147.

2. Рудницький І. Л. Особливості вчинення контрабанди наркотичних засобів організованими злочинними групами. Цінність права як найефективнішого регулятора суспільних відносин. Міжнародна науково-практична конференція (м. Харків, 7-8 жовтня 2016 р.). Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2016. С. 93-96.

3. Рудницький І. Л. Визначення особливостей наркобізнесу, що вчиняється організованими злочинними групами. Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах реформування кримінального законодавства. Збірник матеріалів конференції (присвячена 200-річчю Національного університету «Львівська політехніка» та 5-річчя Інституту права та психології) (м. Львів, 28 жовтня 2016 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. С.89-93.

4. Рудницький І. Л. Визначення контрабанди наркотичних засобів, що вчиняється організованими злочинними групами транснаціонального спрямування. Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції. Збірник матеріалів міжнародної конференції (Львів, 28 лютого 2017 р.). Львів: Вид-во ТзОВ «Ліга-Прес», 2017. С. 515-518.

5. Рудницький І. Л. Визначення основних обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами: методичні основи. Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави. Збірник тез VI всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 30 травня 2017 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. С.171-172.

6. Рудницький І. Л. Правові основи міжнародного співробітництва у виявленні контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами. Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції. Матеріали всеукраїнської конференції (Львів, 27 березня 2018 р.). Львів: Видавництво Львівської

політехніки, 2018. С.486- 490.

7. Рудницький І. Л. Особливості взаємодії під час розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами. Вдосконалення правового механізму захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 29 березня 2019 р.). Львів: СПОЛОМ, 2019. С. 348-350.